

ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΜΟΔΑΣ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ

Αντώνιος Μανιάτης

*Εκλεγμένος Επ. Καθηγητής
Α.Ε.Ν. Μακεδονίας, Δικηγόρος*

Εισαγωγή

Η μόδα δεν αποτελεί απλώς ένα πολύ σημαντικό οικονομικό μέγεθος αλλά και το αντικείμενο ενός ιδιαίτερου κλάδου του δικαίου, πράγμα που ενισχύει την πολυσύνθετη φύση της. Πρόκειται για το Δίκαιο της Μόδας, φαινόμενο που στα αγγλικά ονομάζεται «Fashion Law» ενώ είναι επίσης γνωστό με την εναλλακτική ονομασία «Apparel Law»¹. Μολονότι η μόδα με τα τρέχοντα χαρακτηριστικά της αποτελεί ένα αρκετά παλαιό φαινόμενο στις αναπτυγμένες χώρες, η ανάδυση ενός νομικού κλάδου ειδικά για αυτήν δεν είναι κάτι παλαιό. Αντίθετα, το γεγονός αυτό είναι νέο, και μάλιστα τείνει να αναπτύξει μία ιδιαίτερη δυναμική, με γρήγορους ρυθμούς.

Πράγματι, το Δίκαιο της Μόδας αποτελεί έναν ταχέως εξελισσόμενο κλάδο, ο οποίος είναι αυτοτελής έναντι των υπολοίπων. Συναφώς επισημαίνεται ότι παρουσιάζει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά συνάφειας με διάφορους άλλους κλάδους, ιδίως όσον αφορά συστήματα κανόνων του Ιδιωτικού Δικαίου.

Εξάλλου, η κοινή γνώμη έχει συνδυάσει τον τομέα της μόδας με διάφορα προβλήματα υγείας κάποιων επαγγελματιών αυτού του χώρου, κυρίως των μανεκέν. Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι κατεπείγουσα προκαταρκτική εξέταση πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα για να διερευνηθεί τυχόν σχέση της επαγγελματικής κοινότητας της μόδας με τα εγκλήματα των ναρκωτικών, ύστερα από σχετικές ποινικές εξελίξεις στην ομόλογη κοινότητα της Ιταλίας.

Ωστόσο, το φαινόμενο των προβλημάτων υγείας που συνδέονται με τη βιομηχανία της μόδας έχει εμπλουτιστεί, στην ιδιαίτερα αρνητική συγκυρία της πανδημίας του κορωνοϊού. Μία από τις ποικίλες πτυχές της πανδημίας συνδέεται με είδη ζώων τα οποία σε διάφορες χώρες παραδοσιακά θανατώνονται για την παραγωγή ρούχων. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα βρέθηκαν θετικοί στον ιό εκτροφείς μινκ ενώ κατά τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας αυτά τα μικροσκοπικά ζώα που εκτρέφονται για τη γούνα τους μεταδίδουν μεταλλαγμένο στέλεχος του ιού στον άνθρωπο, με αποτέλεσμα να καθίστανται αναποτελεσματικά τα σχετικά εμβόλια.

Η παρούσα μελέτη εξετάζει τη σχέση του Δικαίου της Μόδας με τον τομέα της υγείας.

Ειδικότερα, επικεντρώνεται κατά ενδεικτική αναφορά σε νομικά ζητήματα που προκύπτουν από την εμπορία και την αγορά γυαλιών.

¹ S. Kane, *An Overview of Fashion Law. This is a rapidly growing area of law*, the balance careers, November 18 2018, <https://www.thebalancecareers.com/fashion-law-2164606>.

Μετά από αυτήν την προσέγγιση σε ορισμένη κατηγορία εμπορευμάτων, επιχειρείται μία προσέγγιση ευρύτερου χαρακτήρα. Αυτή η περαιτέρω ανάλυση επικεντρώνεται σε κανόνες δεοντολογίας που έχουν υιοθετηθεί από την κοινότητα της μόδας μίας από τις πλέον προηγμένες χώρες όσον αφορά την οικεία βιομηχανία, την Ιταλία. Το πρόβλημα στο οποίο εστιάζουν οι εμπλεκόμενοι φορείς έγκειται σε διάφορες διατροφικές διαταραχές των μανεκέν, ιδίως στην ανορεξία.

Τέλος, η ανάλυση ολοκληρώνεται με κάποιες παρατηρήσεις συμπερασματικού χαρακτήρα όσον αφορά τα ευρήματα της έρευνας και σύστοιχα καταλήγει σε ορισμένες προτάσεις δικαιοπολιτικής φύσεως.

1. Νομικά ζητήματα των γυαλιών

Τα γυαλιά αποτελούν ένα σημαντικό μέσο προστασίας και προαγωγής της ανθρώπινης υγείας, με μεγάλη ιστορία. Το δέκατο τρίτο αιώνα οι Ιταλοί μοναχοί ανέπτυξαν έναν ημισφαιρικό φακό ο οποίος, τοποθετημένος πάνω σε ένα γραπτό, διέδυνε τα γράμματα². Μολονότι οι «λίθοι ανάγνωσης» ήταν χρήσιμοι για την καθημερινή όραση, απείχαν πολύ από το σύγχρονο μοντέλο των γυαλιών. Αυτό προέκυψε με μία εφεύρεση δημιουργημένη στο διάσημο κέντρο υαλοουργίας, το Μουράνο, νησί βόρεια της πόλης της Βενετίας, το οποίο είναι διάσημη για τη μακραίωνη καλλιτεχνική κατεργασία του γυαλιού. Στο τέλος του δέκατου τρίτου αιώνα, οι υαλοουργοί έκαναν μία επανάσταση μείζονος σημασίας καθώς για πρώτη φορά διαμορφώθηκαν δύο κυρτοί φακοί, τοποθετημένοι ο καθένας σε ξύλινο δακτύλιο και συνδεδεμένοι μεταξύ τους. Έτσι γεννήθηκε το πρώτο ζεύγος γυαλιών, το οποίο δεν διέθετε κανένα μέσο φιξαρίσματος στο κεφάλι του χρήστη. Περίπου τρεις αιώνες μετά, οι εξωτερικοί τοίχοι των οικιών στο άλλο διάσημο νησί της λιμνοθάλασσας της Βενετίας, το Μπουράνο, άρχισαν να βάφονται σε έντονες αποχρώσεις, για να μπορούν μέσα στη βαθιά ομίχλη οι ψαράδες να τους διακρίνουν από θαλάσσης και να επιστρέφουν με ασφάλεια στη στεριά³. Σήμερα, όποιος κάτοικος επιθυμεί να φρεσκάρει την πρόσοψη της οικίας του, πρέπει να λάβει σχετική άδεια από τις τοπικές αρχές, οι οποίες και θα του καθορίσουν την ακριβή απόχρωση.

Εξάλλου, τα γυαλιά αποτελούν ένα σημείο αναφοράς στην αισθητική του ατόμου, ιδίως προκειμένου για τα γυαλιά ηλίου. Τίθεται το ζήτημα της προαγωγής των

² Anonyme, *L'histoire des lunettes. De leur origine de « pierres de lecture » aux accessoires de mode*, 22 nov. 2017, <https://www.zeiss.fr/vision-care/mieux-voir/comprendre-la-vision/the-history-of-glasses.html>.

³ Α. Μανιάτης, *Συνταγματική μύηση τουριστικού δικαίου στη Βενετία*, e-JST, 13(1), 2018, σ. 24, http://e-jst.teiath.gr/issues/issue_54/Maniatis_54.pdf.

γυαλιών ηλίου, κυρίως στην τρέχουσα περίοδο κατά την οποία το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής έχει προσλάβει δραματικές διαστάσεις. Οι επιστήμονες, εδώ και δεκαετίες, προειδοποιούν την ανθρωπότητα ότι οι καύσεις ορυκτών καυσίμων ελευθερώνουν άνθρακα στην ατμόσφαιρα, που ήταν εγκλωβισμένος επί εκατομμύρια χρόνια στο έδαφος. Ο άνθρακας παγιδεύει την ηλιακή θερμότητα, με συνέπεια την αύξηση της θερμοκρασίας του κλίματος⁴.

Ωστόσο, ενώ θα έπρεπε συστηματικά να ενθαρρύνεται η χρήση των γυαλιών ηλίου από όλες τις κοινωνικές ομάδες, υπάρχει μάλλον ένα αντικίνητρο οικονομικού περιεχομένου. Ένα άτομο το οποίο έχει πρόβλημα στην όρασή του δικαιούται να αποκτήσει νέα γυαλιά οράσεως κάθε τέσσερα χρόνια, με την έννοια ότι μπορεί να αποζημιωθεί για τις καταβληθείσες δαπάνες των γυαλιών από τον αρμόδιο φορέα της κοινωνικής ασφάλισης. Ωστόσο, δεν προβλέπεται ένα παρόμοιο κοινωνικό θεμελιώδες δικαίωμα ειδικά όσον αφορά τα γυαλιά ηλίου, ακόμη και αν αυτά είναι και οράσεως. Κάτι τέτοιο προκαλεί προβληματισμό, διότι τα γυαλιά αυτά αποτελούν απαραίτητο εργαλείο για ζωτικής σημασίας ανάγκες της καθημερινής ζωής, όπως μεταξύ άλλων η οδήγηση αυτοκινήτου.

Ο ενδιαφερόμενος δεν έχει δικαίωμα να αντισταθμίσει τη δαπάνη στην οποία έχει υποβληθεί για την απόκτηση αυτών των γυαλιών, ακόμη και αν έχει συμπληρώσει τετραετία από την τελευταία απόκτηση γυαλιών (μόνον) οράσεως. Αυτό στην πράξη συνεπάγεται μία απαξίωση των γυαλιών ηλίου, συνεπώς της αισθητικής και της μόδας. Επιπλέον, οδηγεί μερικές φορές και στην τάση συμπαιγνίας του επαγγελματία οπτικού με τον τελικό χρήστη, σε σύμπραξη με τον εμπλεκόμενο ιατρό της οφθαλμολογικής ειδικότητας. Με άλλα λόγια, δεδομένου ότι αποζημιώνονται οι δαπάνες για την απόκτηση καινούριων γυαλιών οράσεως και ότι αυτά κατά κανόνα κοστίζουν περισσότερο από ό,τι τα απλά γυαλιά ηλίου, μπορεί να παρακάμπτεται το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, με την τριγωνική σχέση οφθαλμιάτρου – οπτικού – καταναλωτή. Ο πελάτης αποκτά τα πολυδύναμα γυαλιά, τα οποία επίσημα εμφανίζονται ως μόνον οράσεως, προκειμένου να δικαιολογηθεί η αποζημίωσή του για την καταβληθείσα δαπάνη. Είναι πιθανόν η εμπλοκή αυτή να ξεκινά με πρωτοβουλία του οπτικού, στον οποίο εκείνος καταφεύγει δηλώνοντάς του αρχικά την επιθυμία να αποκτήσει (απλά) γυαλιά ηλίου.

⁴ Γ. Φίλης, *Η αυτοκαταστροφή μέσω του κλίματος*, Η Εφημερίδα των Συντακτών, Παρασκευή 17 Αυγούστου 2018, σ. 9.

Το συγκεκριμένο ζήτημα είναι κομβικό καθώς εμπλέκονται περισσότερες της μίας βιοϊατρικές επιστήμες, οι οποίες άλλωστε εν πολλοίς υπάγονται σε όμοιου περιεχομένου δεοντολογικούς κανόνες⁵. Συναφώς επισημαίνεται ότι το επάγγελμα του οπτικού-οπτομέτρη δεν είναι ιδιαίτερα γνωστό στην Ελλάδα διότι αρχικά δεν υπήρχε σχολή που να παράγει οπτικούς – οπτομέτρες και μετά, όταν προστέθηκαν σχετικά με την οπτομετρία μαθήματα στα οικεία προγράμματα σπουδών, δεν επήλθε επίσημη αναγνώριση από το Κράτος⁶.

Εξάλλου, είναι αξιοσημείωτο ότι ο τελικός χρήστης στον τομέα της υγείας εμμέσως συνδέεται και με μία άλλη ιδιάζουσα εμπορική πρακτική στον τομέα της μόδας. Πρόκειται για το φαινόμενο της απόκρυψης ή και ενδεχόμενης παραπλάνησης της ένδειξης προελεύσεως των εμπορικών προϊόντων, ιδιαίτερα όσον αφορά την παγκοσμίως περιζήτητη ένδειξη «Κατασκευασμένο στην Ιταλία» («Made in Italy»). Προκύπτει ότι το εξεταζόμενο ενδεχόμενο της συμπαιγνίας στην εμπορική πρακτική της σύμβασης πωλήσεως γυαλιών ηλίου – οράσεως συνειρμικά τουλάχιστον σχετίζεται με ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα, όπως είναι η τυχόν ύπαρξη της ένδειξης «Κατασκευασμένο στην Ιταλία» ή ενός σήματος εμπορικής επιχείρησης ιταλικών συμφερόντων. Αυτά τα σημεία στην αντίληψη του καταναλωτικού κοινού είναι συνδυασμένα με την κατασκευή των εμπορευμάτων στην οικεία χώρα. Πρόκειται ωστόσο απλώς για ένα διαδεδομένο συνειρμό, δεδομένου ότι η γεωγραφική ένδειξη κατασκευής δεν δηλώνεται αρμοδίως. Σε κάθε περίπτωση, η συγκεκριμένη ένδειξη έχει πλήρη αναγνωρισιμότητα και υψηλή αισθητική αποδοχή, ιδιαίτερα στον τομέα της μόδας, όπως στα γυαλιά ηλίου, πράγμα που ισχύει για εμπλεκόμενους στον τομέα των γυαλιών ιταλικούς εμπορικούς οίκους⁷.

2. Η διακήρυξη της ιταλικής μόδας κατά της ανορεξίας

Στο συγκριτικό δίκαιο παρατηρείται τα τελευταία χρόνια μία νομοθετική τάση ιδιαίτερης παραγωγής κανόνων δικαίου για τους νέους. Για παράδειγμα, περίπτωση υπερβολικής εγκληματοποίησης αποτελεί το γεγονός ότι έχει προβλεφθεί ως ποινικό

⁵ Βλ. Α. Μανιάτης, *Δίκαιο Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2009, σ. 111

⁶ Βλ. Α. Χρυσανθόπουλος, *Συνέντευξη με τους κ. Βασίλη Δρίτσα και κ. Χρήστο Παπαγεωργίου*, *Οπτικές Διαστάσεις*, τεύχος 2, 2019, σ. 22, http://www.teiath.gr/userfiles/pdrak/periodikooptikes_diastaseis2web.pdf.

⁷ Α. Μανιάτης, *Δίκαιο της μόδας με έμφαση στα γυαλιά*, e-JST, 15 (2) 2020, σ. 44, http://e-jst.teiath.gr/issues/issue_65/Maniatis_65.pdf.

αδίκημα στην Ολλανδία για ένα πρόσωπο ηλικίας κατώτερης των 18 ετών να κατέχει ή να καταναλώνει αλκοολούχα ποτά σε δημόσιους χώρους⁸.

Επιπλέον, νομικοί κανόνες δεν έχουν τεθεί μόνον για την κατανάλωση οινοπνευματωδών αλλά και για τη διατροφή. Ειδικότερα, κατά τη φιλοσοφική θεωρία του Θωμά του Ακινάτη για το φυσικό δίκαιο, ένα πρώτο χαρακτηριστικό του δικαίου είναι ότι αφορά το κοινό αγαθό και όχι απλώς τα συμφέροντα των κατ' ιδίαν ατόμων⁹. Υπάρχουν επίσης οδηγίες για τη συμπεριφορά οι οποίες αφορούν μόνον το ατομικό αγαθό. Ένα σύγχρονο παράδειγμα συνίσταται στις οδηγίες για την υγιεινή διαβίωση, ως προς την ανάλωση υγιεινών τροφών. Δεδομένου ότι οι συνέπειες των έξεων ανθυγιεινής διατροφής κυρίως αφορούν τον ίδιο τον άνθρωπο που τρώει τις επίμαχες τροφές, πρόκειται για ένα ζήτημα ατομικού συμφέροντος και όχι του δικαίου, σύμφωνα με τη θεωρία του Θωμά του Ακινάτη. Ωστόσο, κάποιος μπορεί να έχει διαφορετική άποψη για αυτό το θέμα, και μάλιστα στις μέρες μας είναι άξιο θεωρήσεως ότι ένα Κράτος μπορεί να εισαγάγει ένα φόρο επί των τροφών που προκαλούν πάχυνση. Πράγματι, η Δανία για ένα βραχύ χρονικό διάστημα είχε θέσει σε ισχύ έναν τέτοιο φόρο. Εξάλλου, η περίπτωση της παχυσαρκίας χρησιμοποιείται και ως παράδειγμα κατά της λεγόμενης «αυταρχικής ευγονικής», προκειμένου για προγεννητική διάγνωση προδιάθεσης για παχυσαρκία¹⁰.

Αν στη δανική έννομη τάξη καταργήθηκε αυτός ο έμμεσος φόρος, είναι αξιοσημείωτο ότι πρόσφατα μη νομικοί κανόνες που αφορούν τις διατροφικές έξεις έχουν υιοθετηθεί στην Ιταλία. Ειδικότερα, το 2016 θεσπίστηκε η εθνική διακήρυξη αυτορρύθμισης της ιταλικής μόδας κατά της ανορεξίας¹¹. Το δεοντολογικό αυτό κείμενο προήχθη από το δημόσιο τομέα και τον ιδιωτικό, και συγκεκριμένα από το Υπουργείο για τις Πολιτικές της Νεότητας και τις Αθλητικές Δραστηριότητες, το Εθνικό Επιμελητήριο της Ιταλικής Μόδας και το φορέα του κλάδου της μόδας «Υψηλή Ρώμη» (Alta Roma). Ξεκινά με το στατιστικό δεδομένο ότι οι διατροφικές διαταραχές, σαν την ανορεξία και τη βουλιμία, πλήττουν στην Ιταλία περίπου 3.000.000 άτομα. Πρόκειται για ασθενείς που υποφέρουν από βαριά διαταραχή της

⁸ J. Keiler, M. Panzavolta and D. Roef, *Criminal Law*, in J. Hage, B. Akkermans (Eds), *Introduction to Law*, Springer International Publishing Switzerland 2014, p. 124.

⁹ J. Hage, *Philosophy of Law*, in J. Hage, B. Akkermans (Eds), *Introduction to Law*, Springer International Publishing Switzerland 2014, p. 325.

¹⁰ Βλ. Μ. Χωριανοπούλου, *Βιοηθική και Δικαιώματα*, Εκδόσεις Παπαζήση, 2018, σσ. 245-246.

¹¹ B. Pozzo, V. Jacometti (cur.), *Fashion Law. Le problematiche giuridiche della filiera della moda*, Dott. A. Giuffrè, S.p.A. Milano, 2016, pp. 385-386.

ψυχής, από ένα παραπλανητικό κακό που έχει σκοτεινές αιτίες προς διερεύνηση, στις δύσκολες διασταυρώσεις της ζωής του καθενός. Το πρόβλημα είναι πολύπλοκο και για να αντιμετωπιστεί απαιτείται η συμβολή ειδικών, όπως διατροφολόγοι, ψυχίατροι, ψυχοθεραπευτές. Πολλές από τις γυναίκες που υποφέρουν από διαταραχές της διατροφής είναι νέες που έχουν αρχίσει μία δίαιτα ακόμη και για να πετύχουν το ιδεώδες που παρέχεται από τα μοντέλα των ντεφιλέ και από τα εξώφυλλα των εφημερίδων. Επιθυμούν να κατακτήσουν ένα αισθητικό πρότυπο ομορφιάς το οποίο γίνεται αντιληπτό ως το μοναδικό δυνατό. Οι νεαρές μπορούν να εξαρτηθούν από παραδείγματα και τρόπους ζωής στους οποίους ένα υπερβολικά λεπτό σώμα μπορεί να γίνει ένα πρότυπο προσομοίωσης. Αυτή η συνιστώσα, πολιτιστική, αισθητική και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, είναι, όπως επιβεβαιώνουν οι ειδικοί ιατροί, μόνον μία περιβαλλοντική συντρέχουσα αιτία της κλινικής ψυχιατρικής δυσφορίας που έχει τις ρίζες της στο ατομικό ιστορικό των προσώπων που πάσχουν από διατροφικές διαταραχές. Αυτή η συντρέχουσα αιτία δεν πρέπει να υποτιμάται, δεδομένου ότι από τις επιστημονικές έρευνες και από τα στατιστικά δεδομένα, για την ανορεξία, προκύπτει ότι:

- Από ανορεξία και βουλιμία μπορεί κανείς να καταλήξει
- Η ανορεξία είναι η πρώτη αιτία θανάτου από ψυχιατρική ασθένεια
- Περίπου το 3% του πληθυσμού παρουσιάζει μία προβληματική κατάσταση διαπιστωμένης ανορεξίας-βουλιμίας
- Το 95% είναι γυναίκες
- Τα αισθητικά πρότυπα της μόδας που ενισχύουν τα «είδωλα της λεπτότητας» συνδράμουν, ακόμη και εμμέσως και δευτερευόντως, ως κοινωνικο-πολιτιστικοί παράγοντες, στη δημιουργία διατροφικών διαταραχών
- Η αρνητική επιρροή των « ανορεκτικών » αισθητικών προτύπων αφορά επίσης την προεφηβική ηλικία: το 60,4% των κοριτσιών ιταλικής καταγωγής μεταξύ 12 και 14 ετών καλλιεργεί την επιθυμία για λεπτό σώμα, το 24% έχει ήδη υποβληθεί σε δίαιτα, το 34% έχει επινοήσει τη δίαιτά του χωρίς να συμβουλευθεί έναν ιατρό·
- Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (Π.Ο.Υ.) υπάρχει μία σειρά από δείκτες για τον καθορισμό της κατάστασης της υγείας ενός ατόμου, μεταξύ των οποίων ο Δείκτης Σωματικής Μάζας (ΔΣΜ)· πάντοτε σύμφωνα με τον Π.Ο.Υ., ένας ΔΣΜ κατώτερος της τιμής του 18,5 είναι ένα σημείο

συναγερμού που δείχνει σαφώς μία κατάσταση «λιποβαρούς» και διασταυρώνεται από μία σειρά εργαλείων, διαμέσου των οποίων καθορίζεται η κατάσταση υγείας του ατόμου.

Δοθέντων υπόψη όλων αυτών στη βάση των επιστημονικών αποδείξεων, έχοντας πλήρη επίγνωση της ευθύνης που έχουν, οι τρεις προαναφερθέντες φορείς της παρούσας διακήρυξης αποσκοπούν να μεταδώσουν με δημιουργικό και επικοινωνιακό τρόπο θετικά αισθητικά πρότυπα ως συγκεκριμένο εργαλείο πρόληψης διατροφικών διαταραχών.

Για αυτό δεσμεύονται:

- 1) Να επαναξιολογήσουν ένα πρότυπο ομορφιάς υγιές, ηλιοκαμένο, πλουσιοπάροχο, μεσογειακό, το οποίο η Ιταλία έχει συμβάλει ιστορικά να διαδοθεί σε διεθνές επίπεδο, διότι πιστεύουν ότι μπορεί να είναι ακόμη σήμερα μία θετική αισθητική πρόταση για τις γυναίκες της χώρας αυτής και ολόκληρου του κόσμου.
- 2) Να προστατεύσουν την υγεία των μοντέλων που ποζάρουν και κάνουν ντεφιλέ στις πασαρέλες της Ιταλίας, στα οποία θα ζητούν ένα ιατρικό πιστοποιητικό βασισμένο σε μία αξιολόγηση που να επισημαίνει και να λαμβάνει υπόψη τα επιστημονικά και διαγνωστικά κριτήρια προκειμένου για τις διατροφικές διαταραχές (μεταξύ των οποίων ο ΔΣΜ). Συνεπώς, δεσμεύονται να μην πράττουν έτσι ώστε τα μοντέλα, από το ιατρικό πιστοποιητικό των οποίων προκύπτει η απόδειξη μίας διαπιστωμένης διατροφικής διαταραχής, να πραγματοποιούν ντεφιλέ ή να ποζάρουν.
- 3) Να μην πράττουν έτσι ώστε να πραγματοποιούν ντεφιλέ μοντέλα ηλικίας μικρότερης των 16 ετών, διότι πιστεύουν ότι αυτά είναι άτομα νέα, ακόμη ανέτοιμα στον κόσμο του επαγγελματισμού της μόδας, τα οποία διατρέχουν τον κίνδυνο να μεταδίδουν εσφαλμένα μηνύματα στις συνομήλικές τους, της ευαίσθητης ζώνης της προεφηβικής ηλικίας.
- 4) Να προαγάγουν στους συνεργάτες τους και στις επιχειρήσεις που κάνουν ντεφιλέ τη γενικευμένη ένταξη στις συλλογές των μεγεθών 46 και 48, διότι πιστεύουν ότι το εγχείρημα να επεξεργαστούν ένα πιο ευημερούν αισθητικό πρότυπο δεν είναι απλώς σημαντικό από πολιτιστική και ηθική άποψη αλλά και παραγωγικό από εμπορική άποψη.

- 5) Να υποστηρίξουν τους ειδικευμένους ιατρικούς θεσμούς και συλλόγους να προάγουν εκστρατείες επικοινωνίας που να τροποποιούν θετικά τα αισθητικά πρότυπα που εμπνέουν τη διαμόρφωση της ταυτότητας και των κοινωνικών συμπεριφορών.
- 6) Να προβλέπουν στους εσωτερικούς κανονισμούς τους κατάλληλα μέτρα για την εγγύηση του σεβασμού των διατυπωμένων σε αυτήν τη διακήρυξη αρχών. Ελπίζουν σε μία προσχώρηση στις δεσμεύσεις εκ μέρους όλων των επιχειρηματιών της μόδας, αρχής γενομένης από στυλίστες, πρακτορεία μοντέλων, φωτογράφους, καλλιτέχνες του μακιγιάζ.

Το μανιφέστο περιλαμβάνει ανακρίβεια ως προς τη χρήση του όρου «προεφηβική ηλικία», εφόσον αυτή θεωρείται ότι αρχίζει στα 9 έτη και φθάνει μέχρι τα 11. Σε κάθε περίπτωση, αποτελεί ένα εμπνευσμένο και εύστοχο κείμενο το οποίο δεν μπορεί να αναπτύξει μία ιδιαίτερη δυναμική. Είναι αξιοπαρατήρητο ότι συνδέεται και με το ζήτημα της αισθητικής σε συνδυασμό με τον Ήλιο, άρα εμμέσως και με τα γυαλιά ηλίου. Επιπλέον, στο διεθνή περίγυρο παρουσιάζει και συγκριτικό ενδιαφέρον¹².

Επίλογος

Το Δίκαιο της Μόδας είναι κυρίως γνωστό για την κεντρική σχέση του με το Δίκαιο της Διανοητικής Ιδιοκτησίας¹³. Ωστόσο, έχει μία ιδιαίτερη σχέση και με το Δίκαιο της Υγείας, πτυχές της οποίας προσεγγίστηκαν στην παρούσα ανάλυση, η οποία άλλωστε ανέδειξε τον εμβληματικό χαρακτήρα της Ιταλίας στο πλαίσιο του νομικών και δεοντολογικών κανόνων για τη μόδα.

Εκτιμάται ότι πρόκληση για το μέλλον αποτελεί η ρητή καθιέρωση, ιδιαίτερα στο Σύνταγμα, του θεμελιώδους δικαιώματος του καθενός στον Ήλιο¹⁴ δεδομένου ότι μερίδα της νομικής θεωρίας έχει πρόσφατα αναγνωρίσει ένα νέο δικαίωμα, το «ηλιακό δικαίωμα» («derecho solar»)¹⁵ ή «δικαίωμα στον ήλιο» («derecho al sol»)¹⁶.

¹² Α. Μανιάτης, *Δίκαιο της μόδας με έμφαση στα γυαλιά*, e-JST, 15 (2) 2020, σ. 39, http://e-jst.teiath.gr/issues/issue_65/Maniatis_65.pdf.

¹³ Βλ. F. Donaud, *Les droits de propriété intellectuelle sont-ils « à la mode » ?*, Juris art etc. 52 – décembre 2017, p. 40.

¹⁴ Βλ. Α. Μανιάτης, *Συμπράξεις Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα (Σ.Δ.Ι.Τ.) και ενεργειακή απόδοση δημοσίων κτιρίων*, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2020 (αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή), σσ. 553-554.

¹⁵ M. Peña Chacón, *Cambio climático y servidumbres ambientales*, Revista de Derecho del Cambio Climático, Año II – Número 2 – Agosto 2015, págs. 52-53, <http://www.derecho.uba.ar/extension/cambio-climatico/revistas/A002-N00002-Revista-de-Derecho-del-Cambio-Climatico.pdf>.

Αυτή η ρηξικέλευθη εγγύηση αφορά την ηλιακή ενέργεια χωρίς να περιορίζεται σε αυτή, λόγου χάρη συνδέεται και με το επίκαιρο ζήτημα της κλιματικής αλλαγής.

Το ανθρώπινο δικαίωμα στην υγεία, κατοχυρωμένο στα άρθρα 5 παρ. 5 και 21 παρ. 3 του ελληνικού Συντάγματος, διέρχεται μία νέα φάση, με καινοτόμους κλάδους όπως το Δίκαιο της Μόδας και νέα δικαιώματα, σαν το δικαίωμα στην ηλιακή ενέργεια, το δικαίωμα στη συγκράτηση της κλιματικής αλλαγής και, γενικότερα, τα δικαιώματα στον Ήλιο, στα οποία συγκαταλέγονται τα δύο αυτά δικαιώματα.

Εξάλλου, το δικαίωμα του ανθρώπου στη μόδα αποτελεί μία εγγύηση προς συστηματική νομική αναγνώριση.

¹⁶ A. Fernández, *El hombre y el derecho al sol. En el marco del desarrollo sostenible*, Octubre de 2012, págs. 1-6, <https://ambienteydesarrollosostenible.org.files.wordpress.com/2012/10/el-hombre-y-el-dercho-al-sol.pdf>.